

Sargantana cua-roja

Acanthodactylus erythrurus (Schinz, 1834)

LACERTIDAE

♀ LCC: 56,40-70,75 mm

♂ LCC: 55,30-76,05 mm

Descripció

Es tracta d'una sargantana de mida mitjana. Els adults poden arribar als 76 mm de longitud corporal i a més de 200 mm de longitud total. És una espècie robusta, amb el cos alt. El cap també és alt i ample, i el musell punxegut. Té les extremitats llargues i fortes, amb ungles també llargues. Les extremitats posteriors són grans i tenen els dits amb les escates inferiors carenades que els dona un aspecte serrat. Els mascles solen ser més grans que les femelles i tenen un cap més gran. El patró de coloració dorsal és marcadament ratllat, especialment en els juvenils, en què es combinen ratlles molt clares i ratlles negres o molt fosques. Les femelles poden conservar aquest patró en bona mesura, però amb un fons clar de color sorra o grisenc. Als mascles, aquest patró sovint es desdibuixa més que a les femelles i les línies

clares poden estar tallades constituint línies de punts sobre un fons marró clar o gris. La cua dels juvenils presenta una coloració roja molt cridanera ventralment i lateral, que és la que dona nom a l'espècie, i que pot estendre's per la part posterior de les cuixes. Aquesta coloració va desapareixent amb l'edat en els mascles, encara que les femelles adultes la mantenen, i és més evident durant el període reproductor. Adults i juvenils presenten una coloració ventral homogeniament blanca. A les escates ventrals més externes, els adults solen tenir una línia discontinua de taques grogues molt cridaneres. Els costats també solen presentar ocells del mateix color groc, que dibuixen una o més línies discontinues horitzontals. A les escates situades per sobre de la boca també poden aparèixer taques grogues en alguns individus. Aquest tipus de taques són

més freqüents i nombroses en els mascles que en les femelles. Totes aquestes característiques fan que sigui molt senzill distingir aquesta espècie de qualsevol altre lacèrtid que habita els mateixos hàbitats.

Hàbitat

Ocupa ecosistemes secs, càlids i oberts, generalment amb vegetació, la qual ha de ser relativament baixa, i en general composta per arbustos més o menys dispersos que deixen espais oberts. Quan ocupa zones amb arbres, com algunes pinedes, només ho fa quan presenten clarianes. L'espècie està associada a substrats arenosos o, si més no, a sòls solts i sempre amb pendents molt suaus. És típica d'ambients sorrencs, especialment a les zones més obertes, on evita els indrets de vegetació més densa. També es troba a zones d'interior semidesèrtiques i estepes amb vegetació arbustiva esparsa.

Biologia, ecologia i comportament

Tot i que a les zones més temperades es pot arribar a observar durant quasi tot l'any, el període de màxima activitat està molt restringit a la primavera i fins a l'inici de la tardor, de març a octubre. Els primers animals a activar-se són els juvenils, seguits principalment pels mascles i després les femelles. En la primavera i tardor, el període d'activitat és unimodal, i ocupa la part central del dia, mentre que durant els mesos més càlids és bimodal, i evita aquest període.

La maduresa sexual arriba a la segona primavera dels individus, quan aquests tenen un any i mig. Les còpules comencen al mes de març, especialment a les zones costaneres, i poden arribar fins al mes juliol. Les

femelles fan com a mínim una posta d'entre un i vuit ous, amb tres i quatre de mitjana, que soterren al substrat solt. No obstant això, a les zones de costa pot haver-hi una segona posta cap a principi d'estiu. La incubació és d'uns vint dies. La coloració roja de la cua i les cuixes de les femelles varia estacionalment d'acord amb l'avanç de l'època reproductora: són d'una coloració més viva a principi de temporada i es van fent més grisenques a mesura que avança l'estació.

És una espècie que s'alimenta d'insectes, aràcnids i altres artròpodes. A diferència del que ocorre amb molts altres lacèrtids, el consum de formigues és molt habitual i poden arribar a constituir una presa molt important. Normalment busca les preses de manera activa, encara que, en condicions especialment desfavorables, com puguin ser les de temperatures massa altes, opta per una estratègia de caça a l'aguait.

És fàcil observar tant adults com juvenils corrent veloçment d'un arbust a un altre. De fet, pot assolir una velocitat màxima d'uns 300 cm per segon, molt superior a la que presenten altres lacèrtids de la nostra

Detall del cap de la sargantana cua-roja.

El color vermell de la cua desapareix als adults.

àrea. Els juvenils poden aparèixer a les zones més obertes, mentre que els adults prefereixen les àrees que amb una cobertura vegetal major. És una espècie que es termoregula de manera molt eficient, incrementant la seva temperatura als caus abans de començar l'activitat diària sense haver d'exposar-se innecessàriament, i que roman a l'ombra de la vegetació quan les temperatures són massa elevades. Aguanta més bé les altes temperatures i la dessecació extrema que altres espècies amb les quals conviu, com és el cas de *Psammodromus algirus* i *P. edwardsianus*, ja que es manté activa quan aquestes han d'aturar la seva activitat.

És una espècie que quasi sempre es troba sobre el terra i no sol enfil·lar-se a la vegetació. Pel tipus d'hàbitat que ocupa, els seus dominis vitals són relativament grans si els comparem amb altres sargantanes d'una grandària similar que habiten zones rocalloses: d'uns 550 m² per a les femelles i de més de 600 m² per

als mascles. Sobre sòls solts és molt fàcil observar els rastres efímers que deixa la sargantana cua-roja sobre el substrat, on podem distingir el dibuix que ha fet per les petjades de les potes conjuntament amb una línia central deixada per la cua. Molt sovint, aquests rastres solen començar o acabar als caus que les sargantanes excaven a la sorra, que també són fàcils d'observar.

La coloració roja dels juvenils sembla que té una funció antidepredadora, ja que atrau l'atenció dels depredadors sobre ella i evita que els atacs es produeixin en el cos de l'animal. Entre els seus depredadors habituals trobem principalment serps i ocells, encara que els juvenils també poden ser depredats per altres lacèrtids com *Psammodromus algirus* o *Timon nevadensis*. Els juvenils poden ser víctima de canibalisme i la coloració de la cua també sembla funcionar per disminuir els atacs dels adults de la pròpia espècie.

Distribució i variacions geogràfiques

La sargantana cua-roja es troba present a la península Ibèrica, el Marroc i el nord d'Algèria. Als Països Catalans es localitza principalment a zones litorals amb cordons dunars, però també apareix a planes interiors prou seques. D'aquesta manera, l'espècie és present en algunes zones de l'interior del País Valencià, a l'interior tarragoní i també a la plana de Lleida. Es tracta d'una espècie que trobem principalment a cotes baixes, generalment per sota dels 400 m sobre el nivell del mar, encara que a l'extrem sud del territori, clarament àrid, pot arribar fins als 800 m d'altitud. Totes les poblacions ibèriques corresponen a la subespècie *A. erythrurus erythrurus* i no presenten grans variacions entre elles.

Estat de conservació i amenaces

La sargantana cua-roja és considerada com de preocupació menor (LC), segons la UICN. No obstant això, la seva presència es veu alterada per

la destrucció i les alteracions de l'hàbitat, tan freqüents al litoral del Mediterrani. La construcció a zones litorals, les transformacions agrícoles de secà a regadiu intensiu i les repoblacions forestals són factors que n'afecten negativament la presència. Els models climàtics proposats com a conseqüència de l'escalfament global indiquen que la seva àrea de distribució podria incrementar-se notablement cap al nord i en alçada.

Juvenil amb el característic disseny ratllat i la cua de color vermell.

